

ODMIENIAĆ (290) *vb impf*

odmieniać (290), [**odminiać**].

-e- (278), -ę- (12).

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); -e- (24), -é- (1) *Oczko*.

inf odmieniać (62), odmieniaci (1); odmieniać : odmieniaci *LibLeg* (2:1). ◇ *praes* 1 sg odmieniām (24). ◇ 2 sg odmieniāsz (3). ◇ 3 sg odmieniā (49). ◇ 1 pl odmieniāmy (4). ◇ 3 pl odmieniają (46). ◇ *praet* 1 sg m -em, -m odmieniāł (2). ◇ 2 sg m odmieniāłeś, -eś odmieniāł (3). ◇ 3 sg m odmieniāł (18). *f* odmieniāła (6). ◇ 3 pl m pers odmieniali (23). ◇ *fut* 3 sg m będzie odmieniāł (1). ◇ 1 pl m pers będziemy odmieniać (1). ◇ 3 pl m pers odmieniać będą (1). ◇ *imp* 2 sg odmieniāj (2), odmieni(e)j (1) *RejKup*. ◇ 1 pl odmieniājmy (1). ◇ *con* 1 sg m bych odmieniāł (1). ◇ 2 sg m byś odmieniāł (1). ◇ 3 sg m by odmieniāł (7). *f* by odmieniāła (2). *n* by odmieniāło (1). ◇ 1 pl m pers bychmy odmieniali (2). ◇ 3 pl m pers by odmieniali (2). ◇ *impers con* by odmieniāno (1) *SarnStat*, by odmieni(a)no było (1) *Diar* [może ODMIENIAN N sg n]. ◇ *part praes act* odmieniając (23), odmieniając (1) *Mącz*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVII (z Cn) – XVIII w. s.v. odmienić*.

1. Czynić innym niż poprzednio; przekształcać; z dopełnieniem w postaci cechy własnej znaczy zwykle: zmieniać się pod wpływem czegoś; *mutare PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; immutare Vulg, Cn; alterare Mącz, Cn; transfigurare Calep; commutare, demutare, diffingere, emutare, alium facere, novare, permutare, remutare, transformare, transmutare, variare, vertere Cn* [w tym: z podmiotem nieosobowym oznaczającym przyczynę (23); kogo, co (122)] (139) : *FalZioł* V 2v; y profzy V.C.M. aby V.C.M. raczil bicz nany lałkaw, a ysby V.C.M. dawnego vmyflv łzwego przeczywko nyemv odmyenyacz nyeraczil *LibLeg* 7/34v; *RejKup* s8v; Imyę rzeczy nye odmyenya *KromRozm III* N5, Fv; Ale do tego czasu to jest do przysłego sejmu aby już nic odmieniano nie było *Diar* 57, 57; *KrowObr* 132; *RejWiz* 28, 81v; *OrzList* f2v; Niech fárbuie káždego s przyrodzeniem cnotá/ Bo odmieniāć vrodę/ łzpetna to robotá. *RejZwierz* 2v; á do te⁸⁰ czáfu/ áby nic nieodmieniāli/ iedno po ftáremu dierzeli *BielKron* 219v, 230v; Acżkolwiek broń rodzaj/ iako y łzat zawzdy zwyczaj odmienia. *KwiatKsiąż* O2, C3; *Mącz* 7b; *OrzQuin* I4v; SPánie á Czućie/ iáko y ine rzeczy známieniće ciáło odmieniāią/ kiedy wnich łwa miárá nie będzie chowaná. *SienLek* 10v; O niezczęfny mizerniku czo łie łmiełz tego ważyć/ odmieniāć álbo ná łnfzy kłztałt wykłádác łwięte thy á nieomyłne łłowá iego *RejAp* 42, [14], 39, 116, 196v; *RejPos* 88v, 317v, 325; *BiałKat* 118v *marg*, 283v, 291, 321; *RejZwierz* 28, 196; *WujJud* 168, 179, 182v, 216 [2 r.], 216v [2 r.], L17, Nn7v; *BudBib* c2; *BudNT przedm* b8, Ii; *StryjWjaz* Cv; *CzechRozm* 235v *marg*, *3; *PaprPan* P3v; Widziałem też y to/ gdy łędzia łiedząc ná łwem ładowem mieyfcu/ czynił wyrok/ á kilka kroć vpomniony/ nieco przydawał/ nieco odmieniāł. *ModrzBaz* 88; *SkarJedn* 203; ále łziemiá/ góry/ y łnfzé rzeczy/ á za też nie Włeczne? Włzákóz kiedy drzenie łziemie przydzie/ bárzo te rzeczy łdmięnia *Oczko* 30v; *CzechEp* 89; dał mu zwierzchność czynić łąd/ iz łeft łyn człowieczy. Ktore łłowá przeciwnicy łdmięniāią/ kłádác miáłto iz/ ile *NiemObr* 108,145; Nie wierz fortunie [...]: Bo to niełtała páni z przyrodzenia/ Częłto więc rádá łprawy łwé łdmięnia. *KochPieś* 35; *ArtKanc* H15; *LatHar* 506; ták haeretykowie [...] nigdy w łednym łtanie prawdy nie trwāią; ále dziś ták á łutro łnák vczą/ y confelłye wıary łwey co rok łdmięniāią. *WujNT* 836, 288, 543,

603, Xxxxx2v; *SarnStat* 321, 730; *SkarKazSej* 691a; *KlonWor* 6; [odmÿnyayą the piołnkę, ftrojącz yą gynaczÿ *ArgWykład* 121].

odmieniać czego [w tym: składnia zależna od „zakazać” i „trudno” ‘nie można’ (2)] (4): Ktorey [świętej nauki] thák frodze odmieniác zákazano/ nie tylko człowiek obłudny/ ále by Anyoł z niebá sfthąpił á powiedział nam czo infzego/ kazano go nam przeklinać *RejZwierc* 42. Cf »odmieniać twarzy«.

odmieniać komu [w tym: sobie (3)] (6): *FalZioł* V 57; *BielKron* 10v; *RejPos* 307; Tu Cyrces fwą gołpodeę ma/ Co ludziom głowy odmienia. *RejZwierc* [238], 12, 28.

odmieniać ku czemu (1): A tak gdy [*magnes*] będzie w miefzan we fćkło, odmienia fćkło ku barwie czyrwoney. *FalZioł* IV 56c.

odmieniać w kogo, w co (15): *OrzRozm* B4v; *KarnNap* Dv; Y Mędrzec poświadcza/ iż wino á białęgłowki/ mądre ludzi w błazny odmieniáią. *WerGość* 244, 244, 254; Y v nas fię ták dzieie/ iż złe rzeczy w dobre odmieniamy y dla tego przyczyniamy *Constitucey* ábo ich poprąwiamy *GórnRozm* C4; Nowokrzczęncy [...] rozmáicie fałzuią te fłowá: przydawáiąc do fłowá Bożego/ y odmieniáiąc ie w fłowo fzątáńfkie. *WujNT* 342, 287, 482, 504; *JanNKar* G; *SarnStat* 496.

odmieniać w co [= doprowadzać do czegoś, przybierać coś] (2): Kácérzowie w Turecką Wiárę Polfkę odmieniáią. *OrzQuin* Kv *marg*; *RejZwierc* 28.

odmieniać za co (1): Ták też tá [*Rozkosz*] błáźni wizytki łágodnemi fłowy. Iż zá mądre fzalone [tj. mądre na szalone] głowy odmieniáią *RejWiz* 28.

odmieniać czym (2): Sárdánápalus [...] odmieniáiąc twarz łobie fárbámi w koronie krolewfkiey fiadał miedzy pfotliwemi niewiáftámi przędac káždyel *BielKron* 10v. Cf »na dobre odmieniać«.

odmieniać w kim, w czym [w tym: w sobie (2) = do którego należy jako część, cecha] (7): Abowiem też ty rzeczy odmieniáią przyrodzoną barwę w vrinie/ á ftąd niedořtateczne z niey bywa poznanie. *FalZioł* V 2; Philip potym kilka/ boday nye kilkonařcyce rázow onych commentarzow poprąwyał/ y wyele w nich odmyenyał. *KromRozm II* f3v; *Diar* 58; *RejPos* 118v, 296v; Apořtołowie odmieniáli niékiedy niéco w Kořćiele *BiałKat* 36; *SarnStat* 216.

odmieniać w czym [= pod jakim wzgłędem] (1): wolę fię iuz przy tym wzgárdzieńřzym báwić [...]: A w tym przedřię vmyřtu řwego nie odmieniáć. *CzechEpPOrz* *.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zaimek wzgłędny] (2): Boć to nie jest religija odmieniać motu proprio, co się komu zda *Diar* 57; *RejWiz* 184.

W połączeniu z wyrazem określonym przydawką „inny”, „nowy” itp. (5): ktorego fłowa [bożego] tákowa moc ieřt/ że hnet nagle odmienia Krolá w Człowieká inego *OrzRozm* B4v; *SkarŻyw* 76. Cf »na inszy kształt, na inszą stronę odmieniać«.

W połączeniach szeregowych (9): *KromRozm I* 13; *KromRozm III* F; *RejPos* 296v; *CzechRozm* 13v; ieřt iednym rumem y řprořnym plugářtwem/ fłowá Bożego gwałtownie náciągáć: ono odmieniáć: do niego przydawáć/ y od niego też co wymowáć *CzechEp* 138, 232, 366; kto fię tráfi á řmie y chce/ tedy mu wolno v Lutheranow fłowem Bořym řzermowáć/ mieřzác/ wywracáć/ przykłádáć/ y odmieniáć/ przemieniáć/ wykłádáć. *ReszPrz* 44; fłowom od fłowá przełožył/ nic nie przydawáiąc áni vymuiąc/ áni odmieniáiąc z piřmá ř. *WujNT przedm* 20.

W charakterystycznych połączeniach: *odmieniać barwę, ceremonije, ciało, formę, głowy (6), konfessyje, księgi, ludzi(e) (2), modlitwę, mniemanie, myśl (2), naukę, ofiarę, pisma, postanowienia, prawa, rodzaj, rząd (2), rzecz(y) (4), śćkło, sierć, słowo (słowa) [czyje] (12), służbę kościelną, sposob (2), sprawy (2), umysł (3), urodę, urynę, wiarę (wiary) (7), własności; częstokroć odmieniać, dziwnie, jaśnie, łatwie, rozlicznie, siłakroć, tajemnie; dla bojaźni odmieniać, według swej myśli, co rok, wedle wolej swojej, swą wolą, po swej woli, dla zgody (4); mieć zwirzchność abo moc odmieniać; w błazny odmieniać (3), w człowieka inego, złe rzeczy w dobre, złe rzeczy w nowy żywot; odmieniać w kościele, w sprawach kościelnych; błogosławieństwem odmieniać, farbami, nauką, prawdą, wymysły swojemi.*

Przysłowie: Trudno więc odmieniać twarzy Gdy kto iuż w fwym garnku wárzy *RejRozpr* 13.

Zwroty: »[czym] na dobre odmieniać« (1): Kátholicka wiára/ fwoią nauką y prawdą/ dziwnie ludzie ná dobre odmienia/ y czyni z nich *bonos ciues*. *SkarKazSej* 686b.

»inak, na inszy kształt, na inszą stronę odmieniać« (1:1:1): napomynamy aby t.m. nykomv gwoley myfzły fwey przecywko wyarze fwyanthey ynak nyeodmyenyala *LibLeg* 8/132v; napomyenacz go ye⁸⁰ k. m. raczi abi wfwym dobrim vmiflye trwał A nygdj go na ynschą stronę nieodmienyal. *LibLeg* 11/70; *Transfiguro* – Na infzi křształt odmieniam. *Calep* 1079b.

»odmieniać naturę, przyrodzenie« = *zmieniać się* (1:1): Ludzie z częfthego á z zbytniego pufzczania krwie: odmieniaią łobie przyrodzenie/ á ftaią fie fprawnieyfzemi ku rozmagitem niemoczam. *FalZiol* V 57; *JanNKar* G.

»osobę odmieniać« = *zmieniać się* (1): Nigdyby ich ná taką ten háńbę nie wydał/ By ołoby odmieniać mieli dla boiáźni *PaprPan* Y4.

»odmieniać twarz, twarzy (G), oblicza (G sg)« = *immutare faciem Vulg; mutare faciem PolAnt* [szyk zmienny] (2:2:2): *RejRozpr* I3; *Leop Eccli* 13/31; A gdy pościcie nie bądźcie iáko pokryci ludzie fmeřhney twarzy: Abowiem oni twarzy fwoie odmieniaią [*obscurant enim facies suas*] áby fie ludziom zdáło iż pofzczą *BibRadz Matth* 6/16; *RejZwierc* 166v; mądrość człowieka oświeca oblicze ie⁸⁰/ y hárdość oblicza iego odmienia [*fortitudo faciei eius mutabitur*]. *BudBib Eccl* 8/1, *Iob* 14/20.

Szeregi: »odmieniać abo naciągać« (1): á což kiedy owá wolność/ która wfzemu dobremu v nas iáko pień zálega: te práwá naprzod odmienia/ abo naciąga do wykonania iákiewy priwaty fwey. *PowodPr* 64. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»odmieniać a nowo stanowić« (1): jeno to ustawia [*winę*] na ty, którzy by się ważyć śmieli odmieniać co a nowo stanowić w państwach JKM ku zelzeniu jurysdycyi inych stanów *Diar* 62.

»opak obracać i odmiemać« (1): fortuna [...] częfsto [...] vmyfły y porády ludzkie [...] ináczey y opak obraca y odmienia. *StryjKron* 175.

»nie poprawować ani odmieniać« (1): SKutek Gwaru ten ieft/ iż kto ij vczyni iuż więcej fwey záłoby nie może poprówować/ áni odmieniać *GroicPorz* v3.

»psować i odmieniać« (1): Ale ázaż nie flufzniey wierzyć/ że fie [...] w tym omylili; á niźli płować y odmieniać fłowá Apoftolſkie/ ktorzy fie nikt przed nimi nie ważył odmieniać. *WujNT* 603.

»odmieniać i wywracać« (1): Skąd tę moc małz/ iż ty Proroká Dawidá poprówiałz/ iego fłowá odmieniałz/ y wywracałz? *KrowObr* 157. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (9) : odmieniaiy łobie głowę bez Circefy w pocźciwie á w łławne obycźaię twoie *RejZwierc* 28; *Teraz/ nagrodę łłyźąc/ y poćiechy twoie/ O zacny Rádźiwile/ y łam pióro łwoie Tobie gwóli odmieniam KochEpit* A2.

Zwroty: »serce odmieniać« (1): To mowiąc oczy do czytánia obracał/ á serce ná nowy żywot odmieniał. *SkarŻyw* 76.

»odmieniać serce (i duszę)« = *znieprawiać* [szyk zmienny] (2): Záiłteć wćilk człowieká mądrego przywodzi w łzaleńłtwo/ á dáry odmieniáią serce [perdet cor]. *BibRadz Eccle* 7/8; *zámorduy złą niewiáłte/ ktora nie tyło ciáła zabiia/ ále y sercá y dułze odmienia. SkarŻyw* 70.

»odmieniać opoczne itp. serca« = *zmiękczać, łagodzić* (4): Iáko ich teź záię wiele/ ktorzy odmieniáli ty opoczne sercá łwoye/ á wielkie pociechy bráli od Páná łwoiego *RejPos* 65; *zawždy nád káżdym tákim iest łwięte oko iego/ á odmienia łrogie sercá ludu okrutnego nád przebránemi łwemi RejPos* [279]v, 118v, 307.

Przen: *Nadawać czemuś funkcję niezgodną z właściwym przeznaczeniem, używać jako coś [w co]* (1) : słowá mowią zówikłáne á łzaloney popędliwóści pełne/ cokolwiek w rękę wezmą/ to w oręże odmieniáią. *ModrzBaz* 80v.

a. *Przeistaczać, czynić z czegoś inną rzecz* (5) :

odmieniać na co (1): ále łámą to rzeczą czyni/ chleb błogółłwiąc y ná ciáło go łwoie odmieniáiąc *SkarKaz* 155b.

odmieniać w co (4): Ktory rzeki głębokye odmyenya w pułtynye/ A czyni łuche pola kędy wodá płynye *LubPs* Y5v; *Chriřtus czyni łwoie pierwfze cudo/ odmieniáiąc wodę w wino ná wefelu. WujNT przedm* 34; *SkarKaz* 157a. *Cf odmieniać czym w co.*

odmieniać czym w co (1): y łłowem odmienia chleb w ciáło łwoie y wino w krew łwoię *SkarKaz* 243b.

b. *Zsyłać nieszczęścia, klęski* (1) : 40. Odmienia łtany kłiązące. [*cf Dopułzcza wzgardę ná kłiążetá/ á dopułzcza ná nie iż błádzą po pułzczy kędy nie máłz drogi. Ps* 106/40]. *BibRadz Ps* 106 arg.

c. *Kazać zmienić miejsce* (1) : *Abowiem wiele ludzi ktorzy byli w pułnocnyeh kráinách/ dziś łą w południch [...]: ták ie rozłýáli y odmieniáli po łwiećie łtárzy Monárchowie BielKron* 335v.

d. *Przenosić na inny czas* (1) : *Confesionłte po łwey woley łwięta łobie odmieniáią. WujJud* 188 marg.

2. *Zastępować innym; używać raz jednego, raz drugiego; mutare Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; alternare, summutare Calep; permutare Cn [w tym: kogo, co (73)] (80)* : Teź [owce] wleganiu bok odmieniáią, bo od wiołny aż do Iełieni zówłze ná ieden bok łegaią, a zaięaż [!] do wiołny ná drugi. *FalZioł* IV 2 d; *Przełcieradła częłłtho odmieniać/ iedny wyiác á drugie włóżyć FalZioł* V 69v; *KłosAlg* H2; *niekáże iem [...]* gołpód co rás odmieniáć *MurzNT* 43v; *RejWiz* 10, 88v; *Leop Gen* 31/7; *BielKron* 15v; *LeovPrzep* F3v; *SienLek* 55; *GórnDworz* B2; *Oczko* 28; *Calep* 56b, 1029b; *Nie odmieniáć zwycźaiu: kto łie náuczyl lewą ręką robić/ áby do końcá tálz robił. SarnStat* 1306; *PowodPr* 68; *GosłCast* 39; *Bo mieyłcá nie zágřzali: ále vrocź yłká [!] Odmieniáli/ gdy byđłem wytárli páłłtwiłká KlonWor* 52.

odmieniać czego (1) *gdym do Turek [...]* záiáchał/ iżbych zá morze pielgrzymuiąc/ nie tylko iedno powietrza/ y niebá odmieniał *StryjKron* A3v.

odmieniać komu, czemu [w tym: sobie (5)] (12): A odmieniałeś mi iuż dzieięć kroć zapłatę moię. *BibRadz Gen 31/41;* Bo y łzczep częłto przefadzány bárzo rad vłchnie/ y wrzod kiedy mu częłto recepty odmienia bárzo łie rad ielzcze bárziew zápali. *RejZwierc 103; CzechEp 372. Cf* »imię odmieniać«.

odmieniać w co (1): Przeto że Pan Bog/ áby záchował łprawiedliwość łwoię w cále/ nieodpułzcza karánia wiecznego/ ták zgoła/ ále go odmienia w doczeńne. *WysKaz 25.*

W charakterystycznych połączeniach: bok odmieniać, cenę, ciężkości, gospody, prześcieradła, przygody, recepty, uroczyska, wodę, zapłatę (4), zwyczaj; co raz odmieniać, co rok, często (3), [ile] razy (razów) (3), [ile]kroć (2); dla krolestwa odmieniać.

Zwroty: »imię (a. imiona), miono odmieniać [w tym: komu (9) – sobie (5), czyje, czego (3)]; odmieniać przezwiskiem swoim« = nomen mutare Modrz; transnominare Calep [szyk zmienny] (16:1:1): Czemu łobie Papiężowie odmieniáią imioná włálne. *KrowObr Rr, 33v, 34 źp, 34 marg [2 r.], Ss, Tt2v;* Gdyż tho miáłto było poddáne Cefárzom Rzymłkim/ á máłto nie káždy przezywał á odmieniał ie przezwłłkiem łwoim. *RejPos 300;* Imię komu odmieniać y iemu błogołłáwić/ nie Bogu tylko łámemu áni Aniołowi/ áni też Iezufowi Synowi Bożemu wolno/ ále też łudziom *CzechRozm 48, 47v [3 r.], 48 [2 r.];* tylko imię podatku odmieniáią: ále rzeczy nigdy. *ModrzBaz 124; Transnominio – Miono odmieniam. Calep 1081a; WujNT 196, 307.*

»odmieniać konie« (1): Krolá nápoły martwego z zamku Lidy do Wilná niešli w Lektyce ná dwu koniech/ odmieniáiąc konie. *BielKron 403v.*

»koszule, odzienie odmieniać« (1:1): Zakonny żywot y reguły ile mogłto być/ pilnie w onym łtanie chował/ y odzienia nieodmieniał. *SkarŻyw 412; ReszList 163.*

»i namniejszą literę [czego] odmieniać« (1): że woleli niektore omyłki ábo rózne czytánia w łwiętych księgách ćierpieć/ á niżli ich według zdánia y domyłłu łwego [...] popráwowáć/ ábo y namniejszyą literę píłmá S. odmieniać. *WujNT przedm 5.*

»miejsce, mieszkanie, siadłto odmieniać« = *commigrare, transmigrare Calep [szyk zmienny] (4:1:1):* *GórnDworz L2v;* y w dómum niemiefzkał od ónych czálów: iákom ie wywiodł z Egiptu/ áż do dźiśieyłzego dnía: álem odmieniał mieścá w namićiećh miełzkaiąc ze włzyłtkim Izráelem. *BiałKat 138v; Commigro – Odmieniam miełzkanie, przenałszam łzie. Calep 222a, 1080b;* ktora [arka] byłá pierwey w Másłie/ Potym w Sylu/ á nákoniec w Ieruzálem gdzie był iuż zbudowány od Dawidá y Sálomoná kościół/ do ktorego wniesiona łkrzyniá iuż mieyłcá nie odmieniáłá. *SkarKaz 39a; KlonWor 52.*

»odmieniać na przemianę« (1): kazał Sędzia przynaglác/ á mocno drzeć ćiáłto z kołci iego/ odmieniáiąc Kátowniki ná przemiánę. *SkarŻyw 41.*

»wiarę, reliijá odmieniać« = *przyjmować inną religię (3:2): WujJud 134v;* A gdy przyiáchał do Kráková námawiał go Kázimierz Krol/ áby łię ochrcił z Rulfkiew w Rzymłką wiarę/ [...] Czego gdy Xiążę Conftantin Koriatowic niechćiał vczynić/ áni ná to pozwolić/ áby miał wiarę odmieniać/ wzgárdził [...] łuccełłiá ná Krolestwo Polłkie *StryjKron 427; PowodPr 40 marg, 45; SkarKazSej 681b.*

[»odmieniać zęby« = *dostawać nowych zębów: Látá ich [wołów] poznałz iż one odmieniáią przednie zęby po roku Cresc 1571 552.*]

a. Używać innego wyrazu lub innej formy gramatycznej (3) : czemu nie tych słów używa Mátueufz których używał Ezaiasz [...]? Abowiem gdyby ie sam Mátueufz zaraz/ pisząc Ewánielią przypisać miał który był Zydem: tedyby go nie odmieniał: Ale iáko było od Proroká napisano/ onoby położył. *CzechRozm* 125v, 126v.

a. Nadawać wyrazowi końcówki fleksyjne (1) : wszystkie słowá by niewiem iákiego ięzyka/ my możemy y mamy deklinowác/ to iest końcá iych náchylać/ onego słowá fylab przyczyniając/ álbo oftáneczną odmieniając. *BudBib* cv.

b. Powoływać nowych urzędników; recreare, reficere Cn (5) : *BibRadz* II 62a marg; ábowiem áni Ielenie/ áni Zorawie obieráią ták sobie iednego kroia/ żeby tegoż záwdy pośluzni być mieli/ y owfzem odmieniaią oni częłto te pány/ iż raz ten/ drugiraz ow naprzod idzie *GórnDworz* Gg2.

odmieniać komu [sobie] (2): Pány sobie w fwey ziemi częłto odmieniałi *BielSat* G4; *PowodPr* 60.

Zwrot: »urzędniki, urzędy odmieniać« (1:1): *BielKron* 140; gdy bez Krolá/ vrzędy sobie odmieniałi/ począł się we wżem nierząd *PowodPr* 60.

c. Poddawać pod panowanie innego narodu (2) : *RejAp* 106; gdy wola BOża będzie: który sam kroleństwá odmienia/ y od narodu do narodu ie przenałza/ gdy czas náznáczony vpadku ktorego przydzie *CzechRozm* 255.

d. Dokonywać wzajemnej wymiany, dawać coś za coś (13) :

Zwrot: »rzeczy za rzeczy odmieniać« = *prowadzić handel wymienny; res pro rebus vendere a. dare Miech* (2): Ci pieniędzy ani żadney monety nie mają telko rzeczy za rzeci odmieniaią *MiechGlab* 75, 23.

a. O pieniądzech; cambire Mącz, Calep, Cn (11) : *RejFig* Bb4; Numularius, Mińcownik/ który nád rozmáytą monetą siedzi odmieniając któ chce. *Mącz* 253d, 32c; *Calep* 154b.

Zwrot: »pieniądze, monetę, myńce odmieniać« [szyk zmienny] (5:1:1): *OpecŻyw* 73; bankierzom/ Greckie słowo znaczy ftolecznikom/ to iest tym kthorzy zá lichwę pieniądze odmieniałi. *BibRadz* II 17a. marg; *Goski* *3v; Argentina taberna, Warzłtát/ álbo/ Dóm kędy myńce odmieniają. *Mącz* 15d, 5a, 60d; Y znalazł w kościele te co przedawali woły y owce y gołębie; y te co pieniądze odmieniałi siedzące [numularios sedentes]. *WujNT Ioann* 2/14.

3. Zwalniać zajmowane stanowisko lub zwalniać kogoś ze stanowiska (2) :

odmieniać kogo (1): Dał też krol Artáxerfes Longimanus moc Ezdráfowi vltáwiác Sędzye w Ieruzálem y ine vrzędniki ná fwoię wołą [!]/ tákież kárác y odmieniać wyftępane *BielKron* 96v.

Zwrot: »miejsce odmieniać« (1): Bo ták rozumiał/ że ci Duchowni mieli być od tego podatku wolni/ ktorzi tylko do roku co trzymáią/ á potym wedle woley ftárfzych mieyfcá odmieniać [loco cedere] mułzą. Ale ktorzi *beneficia* dożywotne máią/ ci [...] *ModrzBaz* 121v.

4. Odwoływać, unieważniać, nie spełniać, sprzeniewierzać się; abrogare Calep; desistere, dimovere, disturbare, retrahere, revocare, variare, vertere Cn [w tym: co (35)] (40) : *KromRozm* II x3; *Diar* 71; A ktoremu z ofobná [Bóg] cożkolwyek mocy dał/ Iuż thego wiecznye nigdy nie będzie odmieniał. *RejWiz* 128v; *OrzRozm* A3; co się raz rzeczé álbo da/ nie godzi się thego bogu odmieniać. *BielKron* 55v; *RejPos* 50v, 283v; Iáko odmieniałi Báháłowi Prorocy/ ktorzy byli zá Achábá y Iezábele w Izráelu/ to co ftánowił Eliafz. *CzechRozm* 81; ci ludzie [...] wielokróć wiárę dáńá łamią/ y przywiłeiow

nie trzymáią/ y teftámenty cudze pfuią/ y nádánia Kościelne burzą/ y *ordinacje* domow zacnych odmieniáią *GórnRozm* M2v; *Calep* 7b; ná co iest mu dána zupełna moc wftáwiác/ odmiéniác [*instituendi, destituendi JanStat* 294]/ y wftytko z lepzytm porządkiem czynić *SarnStat* 311.

odmieniać czego [składnia zależna od „wazyć się”] (2): *RejWiz* 184 marg, Dd5 cf »odmieniać wolej«.
odmieniać kogo (1): Heretycy Chryftulá odmieniáią y iefzcze inżzego czekáią *SkarKaz* Oooc.

W połączeniu szeregowym (1): kto Bogá poznawfy/ y wiarę fwą mu w iedności poprzyfiągfy/ záfię iá odmienia/ łamie/ rozerwánie czyni/ y Bogá fwego ábo oblubienicę iego bluźni y wřąga? *PowodPr* 15.

W charakterystycznych połączeniach: chwałę odmieniać, koncylija, listy, ordynacje, przywileje, reliiją, stanowienia, świętości, wiarę; gwałtownie odmieniać, wedle potrzeby, za potrzebą, przeciwko przysiędze, wielekroć, wedle wymysłów swoich (2).

Zwroty: »obietnice odmieniać« (1): Twe fwięte obietnice gwałtownie odmieniáią *LubPs* hh5.

»odmieniać postanowienie« (1): á zázwdy zámilknąc mułzą gęby náłze/ [...] ieflibychmy w czym chcieli pokuźác fwięthey náuki iego/ ábo odmieniác mocne poftánowienie iego. *RejPos* 230.

»słów swoich (a. słowa swojego) nie odmieniać« = *dotrzymać słowa* (2): *RejWiz* 129; Ale ten łam iedyny Bog/ fłowá fwego nie odmienia/ owfzem zázwdy fwe obietnice pełni *CzechRozm* 4.

»ustawy, statuta, dekreta odmieniać« [szyk zmienny] (12:2:1): máło nye ná kázdy Syem ftátutá odmyenyáją. *KromRozm II* bv, xv [3 r.], x2v, x3, x4, yv; Ale oni wołáli iż fie niegodzi krolowi wftaw odmieniác potwirdzonych *BielKron* 111; *RejAp* 5; *RejPos* 56 marg; *CzechRozm* 73, 81 [2 r.]; *SarnStat* 1149.

»odmieniać wolą (A), wolej (G)« [szyk zmienny] (4:2): *MurzNT* 126; Zle fie wazyć woley páńskieij odmyeniác. *RejWiz* 184 marg [*idem*] Dd5; ktorzy nie przyięli fłow fwiętych iego/ á wedle wymysłów fwoich odmieniáli fwięta wolą iego *RejPos* 336v, 230 marg; *RejZwierc* 42v.

Szeregi: »łamać i odmieniać« (1): iż Przecziwko przysiędze náłsey líftow y przivilieyow nyczych lamacz y odmieniacz niemozemi *ComCrac* 12. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»odrzucać albo (i) odmieniać« (2): *KromRozm III* F2; A więcze ten wáfz Iezus z tákimi wćzniámi y fługámi fwoimi nie iest Bożym nieprzyaciélem? Gdy ták wftáwy Boże wieczne odmienia y odrzuca. *CzechRozm* 73.

»psować i odmieniać« (1): A załz fałszywi Prorocy nie pfówáli y nie odmieniáli wftaw dobrych/ ktore prawdziwi Prorocy imieniem Bożym czynili. *CzechRozm* 81.

5. *Zaprzestawać lub sprawiać, aby coś przestało trwać; mutare factum Mącz; revocare facta Cn [w tym: co (17)] (19)* : aby they przyafny y braczkieij myłóczy ktorv ma dawno przecywko Crolewy Ianowy odmyenyaczy nyeraczyl *LibLeg* 8/26, 7/36v, 11/32v; Permanere in proposito consilio, et sententia. Nie odmieniác fwego przedfię wzięcia *Mącz* 207c; *RejAp* 19; prośił iey/ áby pomniác ná tho/ iż iá z duze miłue/ nigdy chęci fwey przeciwko iemu nie odmieniála *GórnDworz* Cc8v; *RejPos* 169v [2 r.] 252, 296v; Vważay łobie iáko Pan ná pokorne próśby odmienia gniew fwoy fwięty/ y iuż zácžete dekretchá fwoie. *RejZwierc* 201v; *SkarKazSej* 695b.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: z zapowiednikiem „to” (1); zaimek względny] (2): Haud muto factum. Nie žalmi/ nie odmieniam co fie yuż ftáło. *Mącz* 239a, 113d.

W charakterystycznych połączeniach: chęć odmieniać, dobro, gniew, łaskę, miłosierdzie (2), miłość (2), pociechy, przedsięwzięcie, stałość, zatwardziałość (2), złe sprawy.

Zwrot: »wiarę [= wierność] odmieniać« (3): RejPos [154]; wiary ku tobie nie odmieniam/ ferceć zápalone iáko pierwey ofiáruię. SkarŻyw 70; PowodPr 31.

Szereg: »nie tracić ani odmieniać« (1): bo ow vmiera ná pomłtę á ná vpadek wieczny: á ow [wierny] zálię nigdy nie tráci áni odmienia pociechy fwoiey. RejAp 59v.

W przen (1) : A odmyenya frogą ręką ácz iá ná gnyew podniefie/ Y myáfto pomłty pociefza nędzniká w krotkim czefie. LubPs R5.

**** Bez wystarczającego kontekstu (10) : Submuto, seu summuto, idem quod simplex muto, Zámieniam/ przemieniam/ odmieniam. Mqcz 432a, 239a, b [2 r.]; Emuto – Odmieniam. Calep 362a, 225a, 305a, 683b, 786a, 1102b.*

Synonimy: 1. »opak obracać«, wywracać; c.,d. przenosić; 2.a.α. deklinować, nachylać; 4. abrogować, derogować, gładzić, kasować, kazić, niszczyć, odbywać, oddalać, odejmować, odwoływać, odzywać, psować, rewokować, tracić, umarzać, »wniwecz obracać«, wywracać, zagaszać, zagubiać, zatracać, znosić.

Formacje współrdzenne cf MIENIĆ.

Cf ODMIENIAJĄCY, ODMIENIANIE, ODMIENIANY

MP